

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 2 (95)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 2 (95)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УДК 81`06

DOI 10.35433/philology.2 (95).2021.151-160

СУРЖИК ЯК МОВЛЕННЄВИЙ БАР'ЄР У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ ЛІТЕРАТУРНИМ ВАРІАНТОМ МОВИ

О. П. Прищеп (Шегеда)*, О. А. Черниш, З. А. Білошицька*****

Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що рівень володіння мовою вважають критерієм у характеристиці інтелектуального та культурного розвитку суспільства. Натомість в Україні сьогодні маємо проблему мовного суржику, який є виплодом довготривалого співіснування на теренах України української та російської мов, являє собою мішанину граматичних ознак двох мов – української та російської, тобто є мовою-покручем, яка за своїми ознаками не вкладається в граматичну основу жодної з цих двох мов. Суржик руйнує підвалини національної мови, є результатом безграмотного послуговування мовою та стає на заваді в спілкуванні студентів із викладачами під час занять.

Ураховуючи результати соціологічного опитування 200 студентів закладів вищої освіти міста Житомира, автори констатують, що суржикомовні студенти не володіють досконало ні українською, ні російською мовами, мають низьку мовленнєву самооцінку, а також щонайменше у 22% опитаних немає чіткого усвідомлення, носіями якої мови вони є, що свідчить про незрілість їхньої мовної особистості. Мета дослідження – на основі отриманих під час опитування даних визначити, для якої мовної групи та наскільки суржик є мовленнєвим бар'єром у процесі вивчення літературного варіанту української мови і чи є якась залежність між здатністю оволодіти літературним варіантом рідної мови та готовністю вивчати іноземну мову. Автори дослідження скористалися у своїй розвідці методами соціології – анкетуванням та статистичною обробкою отриманих даних.

* кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
(Державний університет "Житомирська політехніка")
laune8@ukr.net

ORCID: 0000-0002-0664-3301

** кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач Центру додипломної освіти та роботи з іноземними студентами
(Державний університет "Житомирська політехніка")
chernyshoxana@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2010-200X

*** старший викладач
Центру довузівської освіти і роботи з іноземними студентами
(Державний університет "Житомирська політехніка")
zoza.biloshytska@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9321-7342

Результати дослідження доводять, що суржик є мовленнєвим бар'єром не лише в оволодінні літературним варіантом рідної мови, а й у вивченні іноземної.

Ключові слова: соціолінгвістика, суржик, мовна особистість, мовна опірність, мовна толерантність, чистота мовлення, мовленнєвий бар'єр.

SURZHİK AS A LANGUAGE BARRIER IN THE PROCESS OF MASTERING THE LITERARY NORM OF THE LANGUAGE

Pryshchepa O. P., Chernysh O. A., Biloshytska Z. A.

The topicality of the study lies in the fact that the level of language proficiency is considered a criterion in characterizing intellectual and cultural development of the society.

Nowadays in Ukraine we have the problem of so called surzhik, which is the result of long-term coexistence of Ukrainian and Russian languages in Ukraine. Surzhik is a mixture of grammatical features of two languages – Ukrainian and Russian, thus it is a mixed language that grammatically is neither of the languages mentioned above.

Surzhik negatively contributes to the foundations of the national language. Moreover, it is the result of illiterate language use. Therefore, it becomes a serious obstacle in communication between students and teachers during the classes.

Furthermore, the results of a poll of 200 students of higher education institutions in Zhytomyr prove that students who speak surzhik speak neither Ukrainian nor Russian fluently. In addition, they have low speech self-esteem. Thus, at least 22% of respondents do not have a clear understanding of which language they speak. Consequently, it signifies about the immaturity of their linguistic personality.

Therefore, the aim of the study is to determine, based on the survey data, for which language group and to what extent surzhik is a speech barrier in the process of studying the literary norm of Ukrainian and whether there is any relationship between the ability to master its literary norm and readiness to learn a foreign language. The authors use the methods of sociology – questionnaires and statistical processing of data. The results of the research prove that surzhik is a speech barrier not only in mastering the literary norm of native language, but also in learning a foreign language.

Keywords: sociolinguistics, surzhik, linguistic personality, linguistic resistance, linguistic tolerance, purity of speech, speech barrier.

Постановка наукової проблеми.

Суржик як мовне явище став об'єктом дослідження сучасних учених з огляду не лише на те, що він являє собою проблему в аспекті мовному, адже це перешкода в розвитку національної мови корінного населення України, а й тому, що рівень володіння мовою вважають одним із критеріїв у характеристиці інтелектуального та культурного розвитку суспільства загалом.

Суржик як мовне явище став настільки звичним у мовному середовищі українців, настільки прижився в мові (у когось більшою, а в когось меншою мірою), що його визнають проблемою сьогодні хіба що філологи та високоосвічені люди іншого фаху. Для пересічного українця суржик не

проблема, бо не стає на заваді спілкування в колі родичів чи знайомих. Труднощі виникають тоді, коли доводиться спілкуватися, скажімо, на державному рівні, в офіційній обстановці, у сфері ділових стосунків або тоді, коли молода людина стає студентом і потрапляє до закладу вищої освіти, де потрібно спілкуватися літературним варіантом мови. Щоправда, дехто усвідомлює ще в школі, що суржик – це перешкода в спілкуванні.

Водночас чимало людей ставляться до проблеми захаращення мовного простору суржи́ком несерйозно. Наприклад, під час проведеного нами опитування студенти жартома відповідали на питання "Яку мову ви вважаєте рідною?", що їхня рідна мова – це

суржик, а на запитання "Що таке суржик?", вивчивши основні терміни мовознавства, відповідають, вочевидь, також жартома: "Суржик – це місцевий діалект". Суть проблеми в тому, що мова-покруч заступає собою живу мову народу – діалекти. Діалекти – це основа літературної мови. Отже, суржик руйнує підвалини національної мови й, звісно ж, державності, бо мова є символом державності та ознакою нації, її ментальним маркером. Безнаціональної мови в природі не існує. Штучно створені мови не несуть у собі ментальності, вони ментально мертві (мова есперанто), бо не зростає на жодному культурному підґрунті. Натомість будь-яка національна мова лежить в основі національної культури та є інструментом її творення й розвитку. Вирішення проблеми засилля суржику в українській мові – це завдання державного рівня та одне з актуальних питань сучасного мовознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зв'язок мови з культурою народу, з його історією, співвідношення літературної мови та діалектів в Україні досліджували ще в 60-х роках ХХ століття, а проблема впровадження державної мови та мовна ситуація з огляду на мовну політику є об'єктом уваги багатьох вітчизняних мовознавців, зокрема таких, як В. Брицин [1], К. Загоруйко [2], Л. Масенко [3; 4; 5], В. Радчук [6], С. Селігей [7] та інших, які розглядали питання термінологічного визначення суржику як мовного явища, його історію виникнення й поширення на теренах України в різні історичні періоди. У колі наукових зацікавлень цих дослідників опинилося також такі явища, як білінгвізм, диглосія [4: 44–51], інтерференція та змішування мов [4: 51–69]. Не залишився поза увагою мовознавців суржик у масовій свідомості й публіцистичному дискурсі, а також у системі соціорівнів української мови. Історія лінгвістичних розвідок інтерферованих і змішаних форм розмовного мовлення засвідчує,

що суржик є чинником знекультурення мовців, яке починається від напівмовності, від розхитування основ рідної мови до її часткового забування й викривленого сприймання самими мовцями. Учені також констатують творення носіями мови своєрідного мовного гібриду в умовах радянської та пострадянської масової культури. Зокрема, у дослідженні Л. Масенко "Між мовою і язиком" ідеться про те, що функції суржику в сучасній художній літературі зводяться до того, щоб протиставити різні соціорівні мови, "де суржик посідає місце низького розмовно-побутового мовлення, що є ознакою недостатнього рівня освіченості й культури його носіїв" [4: 156]. Досліджуючи функціонування суржику в соціальних мережах, авторка робить висновок, що "в ситуаціях конкуренції двох мов на території однієї держави перемогу здобуває та мова, яка має більшу комунікативну потужність" [4: 163].

Інтерес саме до соціолінгвістичних досліджень в Україні зумовлений мовною ситуацією, яка склалася в Україні від 1991 року, коли була відновлена незалежність й очікувалося, що українська мова утвердиться в публічному просторі. Натомість маємо з цим проблеми й досі, хоч багато що вже зроблено урядом на законотворчому рівні, аби змінити ситуацію на краще. Що ж стосується сучасної української соціолінгвістики, то основним її завданням є науковий аналіз деформацій, яких зазнало мовне середовище України в процесі свого розвитку.

Мета нашого дослідження – на основі отриманих даних під час опитування визначити, для якої мовної групи та якою мірою суржик становить мовленнєвий бар'єр у процесі вивчення літературної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Об'єкт нашого дослідження – особливості функціонування суржику як

мовного явища в молодіжному середовищі. Оскільки маємо справу з мовним явищем, а мова – то явище суспільне, ми скористалися у своїй розвідці **методами** соціологічного дослідження – опитуванням та статистичною обробкою отриманих даних, тобто анкетуванням – різновидом соціологічного опитування. Анкетування використали в дослідженні мовної ситуації, провівши опитування серед 200 студентів ЗВО м. Житомира (напрямки навчання: "Публічне управління та адміністрування", "Право", "Міжнародні економічні відносини", "Менеджмент", "Туризм"), які в майбутньому матимуть чи не найбільший стосунок до розбудови України, її державності та суверенітету, а також до утвердження її позитивного іміджу у світі. Нас цікавило:

- чи є суржик мовленнєвим бар'єром в оволодінні літературним варіантом рідної мови;
- яка мовна група студентів не відчуває мовленнєвого бар'єру в спілкуванні іноземною мовою;
- чи можна вважати суржик мовленнєвим бар'єром у процесі вивчення іноземної та оволодіння рідною мовою.

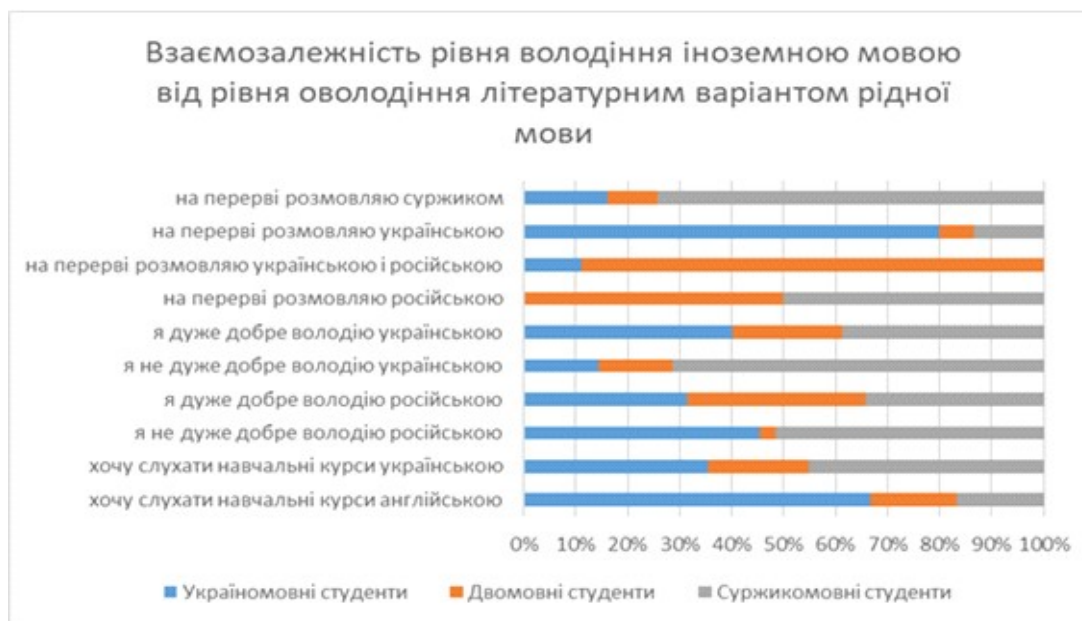
Ми підготували бланк-опитувальник, який містив такі питання:

- Де ви народилися?
- Де ви проживаєте?
- Яка мова для вас рідна?
- Якою мовою ви розмовляєте в сім'ї?
- Якою мовою розмовляє більшість людей у вашому населеному пункті?
- Якою мовою ви розмовляєте на заняттях в університеті?
- Якою мовою ви розмовляєте на перерві з друзями?
- Чи переходите ви на спілкування російською в присутності російськомовних?
- Наскільки добре (задовільно, добре, дуже досконало) ви володієте українською літературною мовою?

- Чи хотіли б ви, щоб навчальні дисципліни викладали вам іноземною мовою (англійською, німецькою, французькою)?

Результати опитування свідчать про те, що студенти, котрі в побуті розмовляють суржиком, переходять на спілкування українською лише під час навчальних занять, тобто в присутності викладача. Натомість на перерві знову спілкуються, як і вдома, суржиком. Як видно з діаграми (Рис. "Взаємозалежність рівня володіння іноземною мовою від рівня володіння літературним варіантом рідної мови"), суржиком на перерві розмовляють й українськомовні (в кого мовлення чистіше, вочевидь, ніж у тих, хто зазначив себе в опитувальнику як суржикомовного), і двомовні (ті, у чиїх сім'ях розмовляють і російською, й українською мовами) студенти.

Як бачимо, відсоток саме суржикомовних студентів, котрі зазначили в опитувальнику, що розмовляють на перерві суржиком, доволі великий – 75 %. Зрозуміло, що відсоток суржикомовних серед тих студентів, котрі на перервах розмовляють українською, відповідно, менший – 15 %. Цікаво, що російською на перерві розмовляють двомовні та суржикомовні: 50 % – суржикомовні і 50 % – двомовні. Що спонукає студентів, які не є носіями російської мови, переходити на спілкування саме російською, сказати важко без спеціальних досліджень, але можемо припустити, що це вплив ЗМІ та тривалий період співіснування російської та української мови, до того ж в умовах такої мовної політики, яка недостатньо захищала українську мову в Україні, коли мова корінного населення – українців – не була захищеною від чужомовних впливів навіть на законодавчому рівні.

Стосовно переходу на спілкування російською варто зазначити, що серед хлопців на спілкування російською переходять тільки ті, хто ріс у двомовній сім'ї, тобто ті, для кого російська є рідною. Дівчата ж переходять на спілкування російською тільки тоді, коли досить добре нею володіють. Якщо ж рівень володіння російською не зовсім добрий, то вони, як правило, у присутності російськомовних не переходять. За даними опитування, студентки із сільської місцевості всупереч тому, що погано володіють російською, усе ж переходять на спілкування нею. Натомість міські дівчата, якщо погано володіють російською, на спілкування цією мовою не переходять.

Ще одна особливість функціонування суржику серед молоді полягає в тому, що міські дівчата та хлопці, знаючи добре російську, можуть і не переходити на спілкування нею. Це логічно не пов'язано з тим, що в селах, як правило, населення українськомовне. Суржик у мові сільської молоді є наслідком більш потужної популяризації російської мови ЗМІ (функціонування російськомовних каналів та малий вибір, порівняно з містами, а іноді й відсутність вибору телепрограм, які

ведуть українською), тобто це доводить тезу про те, що на теренах однієї держави виграє більш потужно пропагована мова. Таке побутування двох мов у середовищі молодих людей, звісно, призводить до змішування та інтерференції мовних ознак української та російської мов і породжує суржик.

Суржик є виплодом довготривалого співіснування на теренах України двох мов – української та російської. Більш докладно наслідки такої мовної ситуації для українців ми розглядали в попередніх наших дослідженнях [8; 9; 10; 11] і прийшли до висновку, що співіснування двох мов, які є генетично близькими, породжує таке явище, як суржик, та призводить до неминучого витіснення однієї мови іншою, особливо якщо популяризується лише одна з них (як це було з російською мовою в Україні з XVII ст. аж до відновлення Україною своєї незалежності). У ситуації, коли співіснують дві генетично подібні мови, виживає одна – та, яку популяризують, а основи іншої забуваються, що, зрештою, доводять і досвід сусідньої Білорусі, і результати нашого дослідження, описувані в цій статті.

Суржик не лише витісняє з ужитку слова, а й призводить до забування їхнього значення. Звісно, якщо ситуація з мовною політикою в Україні стосовно української мови не зміниться, то це надалі призведе до руйнування мовної картини світу носіїв саме української мови. Носіям генетично спорідненої з українською російської мови, що б там не казали, нічого не загрожує, адже її не переслідували й не забороняли, не висміювали й не принижували її носіїв, як це робили з українськомовними людьми. Тому результати нашого дослідження – це, по суті, контрольний зріз нинішнього стану української мови в Україні, зокрема в молодіжному середовищі. Витісняючи мовні еквіваленти рідної мови, суржик натомість ніяк не сприяє покращенню знань іншої мови (російської). Як наслідок, студенти не володіють досконало ні українською, ні російською мовами, а послуговуються мовою-покручем, до того ж мають при цьому низьку мовну самооцінку, а також неадекватне сприйняття себе як мовця, що свідчить про незрілість мовної особистості.

Ці тези доводить діаграма (Рис. "Взаємозалежність рівня володіння іноземною мовою від рівня володіння літературним варіантом рідної мови"). Серед тих, хто не дуже добре володіє українською та російською, найбільший відсоток саме суржикомовних. Вони розмовляють або російською, або суржиком. Хоч дехто з них указував в анкеті, що розмовляє вдома українською, насправді говорить мовою-покручем та робить в опитувальнику помилки, які свідчать про те, що ці студенти не володіють літературним варіантом мови, а отже, навряд чи спілкуються літературним варіантом української мови вдома й у близькому оточенні. Проблема полягає також в тому, що для них рідною мовою є українська, адже народилися вони в українських сім'ях, українськомовних, які ніколи не

були російськомовними, але ні української, ні російської вони не знають, про що частина з них щиро зізнається в опитувальниках.

Є ще один цікавий аспект – сприйняття себе як мовної особистості. Усі опитувані студенти зазначили, що рідною для них є українська мова, що всі вони навчалися в українських, українськомовних школах, але одні послуговуються суржиком (22 %), інші – двома мовами (22 %), чи не найбільша частина опитаних – українською (44 %). Отже, маємо явище несформованої мовної особистості щонайменше у 22% опитаних, бо в їхній свідомості як мовців насправді немає чіткого визначення, носіями якої мови вони є, чиїми національними маркерами маркована їхня мова – українськими чи російськими, адже про інші мови не йдеться. Перебуваючи в стані такого сприйняття себе як мовця – "я українець, моя рідна мова, але я розмовляю суржиком і російською, українською мало, я взагалі погано володію й російською, й українською...", – людина, напевно, мало усвідомлює, хто вона як мовець, яка її мовна картина світу, що взагалі є її мова. Тут не йдеться про високий рівень мовної свідомості, про адекватне сприйняття себе як носія певної мови... Усе це наслідки недбалої мовної політики в Україні вже за часів її незалежності: підтримка російської на всіх рівнях (ЗМІ, освіта, сфера послуг, публічна сфера й навіть побутування російської серед держслужбовців різного рівня), хоча в Конституції зазначено, що державною (державна мова забезпечує спілкування в усіх (!) сферах суспільного життя, крім побуту) мовою в Україні є українська мова. Про неупередженість нашої думки свідчать результати дослідження. На діаграмі видно, що вихідці з двомовних сімей насправді краще володіють російською: "я дуже добре володію російською" – 35 % опитаних, якими є

двомовні студенти, та "я дуже добре володію українською" – 21 %. Ще більш яскраво цю тезу доводять відповіді на питання про те, якою мовою студент володіє не досить добре: "я не дуже добре володію українською" – 15 % опитаних, якими є двомовні, та "я не дуже добре володію російською" – лише 2 %. На нашу думку, ці показники переконливі: якщо в сім'ї середовище обох мов збалансоване, то, вочевидь, є чинники поза сім'єю, які призводять до кращого володіння російською (ЗМІ, публічний простір, мова держслужбовців, які є авторитетними особистостями, а відтак і мовними авторитетами для громадян тощо). Такий чужомовний наступ у вигляді мовного контенту, що підтримується на державному рівні (мовні закони 2019, 2020 років, окремі статті яких суперечать положенням Рішення Конституційного Суду № 10 та 10 статті Конституції) на мову корінного населення неминуче справлятиме нищівний вплив саме на українську мову, яка не популяризувалася впродовж 300 років і сьогодні тільки починає отримувати від держави належну підтримку. Це сприятиме поширенню суржику як мовного покруча, руйнуванню основ літературної мови, як це й було досі, адже самого лише уроку "Українська мова", самого лише "красного письменства" та літературної мови дикторів, котрі читають новини, буде замало для підняття престижу української мови, для її популяризації, утвердження та створення належних умов розвитку. Навряд чи підтримка на державному рівні мов нацменшин і витіснення з публічної сфери української мови російською, як це відбувається зараз, сприятиме зникненню безграмотної мови та покращенню мовної свідомості громадян України, які є представниками корінної нації цієї держави, тобто українцями, і також мають право на вільний, а не поділений на два чи на кільканадцять

розвиток рідної мови, яка до того ж ще є державною, але відповідно до статті 10 Конституції не наділена тими повноваженнями, якими наділена державна мова в будь-якому розвиненому суспільстві, у будь-якій розвиненій країні світу.

Та чи тільки формуванню мовної особистості шкодить суржик? Звісно, що не тільки цьому. Наше дослідження доводить, що суржикомовні студенти насправді є невпевненими мовцями. Це видно під час занять, коли вони відмовляються відповідати усно, бо знають свої мовні огріхи й свідомо уникають того, щоб викладач-мовник виправляв їх на занятті, хоч саме заняття і є можливістю вдосконалити їхнє мовлення. Невпевненість проявляється також у низькій мовній опірності, коли вони переходять на спілкування російською в присутності російськомовних студентів, при цьому, зауважте, не знаючи цієї мови. Якщо такі розвинені країни, як Франція та Німеччина, Польща, дбають про захист своєї національної мови на державному рівні й це формує в громадянах цих держав таку якість, як мовна стійкість, то в Україні через відсутність належної підтримки української мови як державної маємо явища мовної толерантності та мовної гнучкості, які сприяють поширенню суржику та стають перепорою в розвитку української мови, мови корінної нації України, мови, яка, будучи державною, не підтримується самою ж державою. Та чи усвідомлюють ті, хто розмовляє суржиком, причини своєї невпевненості як мовців? Можливо. За результатами опитування, суржикомовні становили більшість серед тих студентів, котрі хочуть слухати навчальні курси тільки українською. Можливо, вони прагнуть вивчати українську на заняттях, адже, чуючи її від викладачів та одногрупників, вони насправді вивчать швидше, ніж удома, у захищеному суржиком мовному

середовищі. А може, вони просто не можуть сприймати інформацію іншою мовою? Щоб уточнити це, ми включили до опитувальника питання "Чи хотіли б Ви слухати курси англійською мовою?". Лише 15 % із тих, хто хотів би чути навчальний курс англійською, становили суржикомовні.

Результати опитування свідчать також про те, що важливим у формуванні мовної свідомості є найближче мовне оточення людини. Зокрема, студенти, у яких двомовні сім'ї, зазначають, що в їхніх населених пунктах однаково поширені дві мови – українська та російська. Зрозуміло, що їхня мовна картина світу двомовна. Це впливає на сприйняття мовного середовища, у якому вони перебувають, тобто вони сприймають це мовне середовище через призму найближчого мовного оточення, у сім'ї. Якщо сім'я двомовна, то й світ навколо них ніби двомовний. Із запереченнями стосовно того, що місто насправді може мати більше носіїв однієї мови, вони не погоджуються. Це спостерігаємо й із тими студентами, у чийх родинях розмовляють суржиком. Оцінка якості мови населеного пункту українськомовними студентами двояка: одні вважають, що їхній населений пункт розмовляє українською, інші – суржиком. Цей факт не можна залишати поза увагою, адже уявлення молоді людини також формують її особистість, стають основою її світогляду. Цей приклад переконливо доводить, що якщо не популяризувати й не утверджувати державну мову, то її остаточно витіснить мова-покруч, тобто суржик, або мова, яка отримує більше державної підтримки, оскільки навіть серед молодих людей помітна пряма залежність сприймання найближчого оточення – малої групи мовців – і сприймання мовного середовища, – великої мовної групи, у якій вони перебувають.

Висновки й перспективи дослідження. Отже, опираючись на

дані опитування, ми можемо стверджувати:

- суржик виникає як явище в мові тоді, коли на теренах однієї держави співіснує дві мови, одна з яких – мова корінного населення, а інша – мова, яку потужно пропагують на державному рівні;
- суржик призводить до забування основ рідної мови;
- суржик, руйнуючи мову-основу (українську), руйнує також мовну свідомість свого носія, а саме: чітке усвідомлення себе як носія конкретної мови;
- послуговування суржиком призводить із часом до появи невпевненості у власних мовних знаннях (будь-якої мови, не лише рідної);
- носії суржику відчувають потребу вивчати мову, яку вважають рідною, потрапляючи в чисте мовне середовище (заклад вищої освіти);
- суржик є мовним бар'єром у вивченні будь-якої мови, яка не споріднена з рідною мовою, мовою-оснотою;
- суржик – мовний бар'єр у вивченні літературного варіанта рідної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Брицин В. М. Соціолінгвістика. Українська мова: Енциклопедія. 2-ге вид., виправл. і доповн. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. С. 631.
2. Загоруйко К. С. Українська мова в соціолінгвістичному аспекті. *Управління розвитком*, 2013. № 15 (155). С. 42–43.
3. Масенко Л. Т. Лінгвокультурологія і стратегія мовної політики. *Дивослово*. 2003. № 2. С. 12–15.
4. Масенко Л. Т. Між мовою і язиком. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16244/Masenko_Su_rzhyk_mizh_movoju_i_yazykom.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення:

24.08.2021).

5. Масенко Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен. *Дивослово*. 2002. № 3. С. 11–13.

6. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи. *Дивослово*. 2002. № 4. С. 5–9.

7. Селігей С. П. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. Київ: Києво-Могилянська академія, 2012. 118 с.

8. Білошицька З., Прищепа О. Заклад вищої освіти як середовище розвитку державної мови й зростання її престижності. URL: <http://philology.visnyk.zu.edu.ua/article/view/174628> (дата звернення: 24.08.2021)

9. Pryshchepa O., Plechko A., Svysiuk O. Peculiarities of lexeme mankind perception by Ukrainian youth in the context of present-day chronotopos. URL:

http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8389/1/SEPIKE_2017_30_34.pdf (дата звернення: 24.08.2021)

10. Прищепа О. П., Плечко А. А. Семантичні поля лексем рід, народ, нація, мова у сприйманні студентів нефілологічного ВНЗ на сучасному етапі розвитку мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Випуск 1 (85). Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2017. С. 80–87.

11. Olena Pryshchepa, Olena Svysiuk. The peculiarities of perception of the lexemes people and nation by the Ukrainian youth in the context of present-day chronotopos. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8494/1/SEPIKE_2017_61-66.pdf (дата звернення: 24.08.2021)

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Brytsyn V. M. (2004). *Sotsiolinhvistyka. Ukrainskamova: Entsyklopediia [Sociolinguistics. Ukrainian: Encyclopedia]* 2-he vyd., vypravl. i dopovn. Kyiv: Ukrainskaaentsyklopediiaim. M. P.

Bazhana. S. 631. [in Ukrainian].

2. Zahoruiko K. S. (2013). *Ukrainska mova v sotsiolinhvistychnomu aspekti. [Ukrainian in sociolinguistic aspect]. Upravlinniarozvytkom. №15 (155). S. 42–43. [in Ukrainian].*

3. Masenko L. T. (2003). *Linhvokulturolohiia I stratehiia movnoi polityky [Cultural linguistics and the strategy of language policy]. Dyvoslovo. № 2. S. 12–15. [in Ukrainian].*

4. Masenko L. T. *Mizh movoiu i yazykom. [Language versus speech] URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16244/Masenko_Surzhuk_mizh_movoiu_i_yazykom.pdf?sequence=1&isAllowed=y* (data zvernennia: 24.08.2021). [in Ukrainian].

5. Masenko L. (2002). *Surzhuk yak sotsiolinhvistychnyi fenomen. [Surzhuk as sociolinguistic phenomenon]. Dyvoslovo. № 3. S. 11–13. [in Ukrainian].*

6. Radchuk V. (2002). *Movav Ukraini: stan, funktsii, perspektyvy. [Language in the country: state, functions and prospects]. Dyvoslovo. № 4. S. 5–9. [in Ukrainian].*

7. Selihei S. P. (2012). *Movna svidomist: struktura, typolohiia, vykhovannia. [Language consciousness: structure, typology, upbringing]. Kyiv: Kyievo-Mohylianskaakademiia. 118 s. [in Ukrainian].*

8. Biloshytska Z., Pryshchepa O. *Zaklad vyshchoi osvity jak seredovyshe rozvytku derzhavnoi movy j zrostannaj ii prestyzhnosti. [Higher educational institution as a platform for state language development and prestige]. URL: http://philology.visnyk.zu.edu.ua/article/view/174628* (data zvernennia: 24.08.2021). [in Ukrainian].

9. Pryshchepa O., Plechko A., Svysiuk O. Peculiarities of lexeme mankind perception by Ukrainian youth in the context of present-day chronotopos. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8389/1/SEPIKE_2017_30_34.pdf (data zvernennia: 24.08.2021). [in English].

10. Pryshchepa O. P., Plechko A. A. (2017). Semantychni polialeksem rid, narod, natsiia, mova u sprymanni studentiv nefilolohichnoho VNZ na suchasnomu etapi rozvytku movy [Semantic fields of tokens gender, people, nation, language in the perception of students of non-philological universities at the present stage of language development]. *Visnyk Zhytomyrskogoderzhavnogouniversytetu imeni Ivana Franka*.

Vypusk 1 (85). Zhytomyr: ZhDUim. I. Franka. S. 80–87. [in Ukrainian].

11. Olena Pryscheпа, Olena Svysiuk. The peculiarities of perception of the lexemes people and nation by the Ukrainian youth in the context of present-day chronotopos. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8494/1/SEPIKE_2017_61-66.pdf (data zvernennia: 24.08.2021). [in English].

Стаття надійшла до редколегії: 28.10.2021

Схвалено до друку: 26.11.2021